Ce’ferqulî Zengilî

Helbestvanê Kurdistana Xerîb

Serrastkirina Edebî:
Dr Sadiq Ferhadî
Mamoste Elîriza Spahî Layîn

bakurê Xorasanê
Tîrmeha 2717 an

Ce’ferqulî Zengilî (z. 1799 - m. 1894), helbestvanê navdar ê kurdên Xorasanê ye. Ce’ferqulî di sala 1799'an de li Goganê, gundekî Qûçanê, hatiye dunyê. Jiyane xwe tevayî li vê herêmê derbas kiriye. Ce’ferqulî Zengilî bi kurdî, tirkomanî û farsî gelekî helbest nivîsandine. Kurdên Xorasanê ji vî helbestvanê gelekî hez dikin. Jê dîwaneke bi navê "şêrên kurdî" hatîye çapkirin û li nav kurdên Xorasanê belav bûye. Her çend ku tu kesî mirina wî nedîtiye, lê li gorî lêkolînên nivîskar û zanayê Kurd ê Bakurê Xorasanê, Kelîmulah Tewehudî, renge Ce’ferqulî di derdora sala 1315(1894)an de koça dawiyê kiribe û wî çaxî 95 sal temenê wî bûye.

Helbest 1

Qaliwek im le herdê rûyê min le asimîn

Şev û ro di’a dekim, melek dewêjin amîn

Di’ayî min mustecab ke, Xwudawendê alemîn

Ya Milwarîyê we min gihîn, ya canê min tu bistîn Herdem

dewême amîn, ya Erheme_rahimîn

قالبی هستم در زمین و روی من به سمت آسمان

شب و روز دعا می‌کنم و ملائک آمین میگویند

دعایم را مستجاب کن، خداوند جهانیان

یا ملواری)مروارید/معشوق جعفرقلی(را به من برسان، یا جانم را بستان

هرلحظه می‌گویم آمین، یا ارحمالراحمین

Helbest 2

Barilaha bi heqê Riza zaminê ahû

Şevek bêwe xewnê min, Milwariyê çavcadû

ew mîna wî seyadê, we min biwe rû bi rû

Hêsîr ke min we dû xwe, ew we kemend ê

gîsû Te'bîrê vê xewnê min, dereng meke bide

zû

بارالها به‌حق رضا ضامن آهو،

شبی بیاید به خوابم ملواری چشم جادو

همانند آن صیاد، با من روبرو بشود،

من را به دنبال خود اسیر کند، آن کمند گیسو

تعبیر این خواب من را درنگ نکن، زود برآورده ساز

Helbest 3

Evel serî bismillê, va dunya ber wat mi dî

Ademîzat gumrah û Îzra'îl cellat mi dî

Le çiy nema qerçixe, felek jî seyyat mi dî

Milkê awat xeraw bûn, goristan awat mi dî

آغاز کلام به نام خدا؛ اساس این دنیا را بر باد دیدم

آدمیزاد را گمراه، عزرائیل را جلاد دیدم

در کوهساران شاهین نماند مگر اینکه فلک او را هم شکار کرد

سرزمینهای آباد ویران شدند، گورستانها را آباد دیدم

Helbest 4

Heda debû, rû bi rû Extelat

dekir, deçû

Dilê min ê întizar

Çavê min ê hîn bi dû

Xwudawendê karsaz

Çê kiriye reng û rû

Nesîw û qismetê min

Dereng meke bide zû

Milwaryê min bi min gihîn

Her dem dewêjim ya Hû

آنگاه که با من روبرو می‌شد

اختلاطی می‌کرد و می‌رفت

دل من در انتظار

چشمم هنوز به دنبال اوست خداوند

کارساز

چه زیبا آفریده رنگ و رو را خدایا

نصیب و قسمت مرا

درنگ نکن و زود برسان ملواری ام

را به من برسان

که هر دم یاهوگویان فریاد برداشته‌ام

Helbest 5

Şevê çû di xewê da, dane min vê dutarê

Şevê axir çarşemê, ketim bi vê azarê

Ez gerandim şehr bi şehr, birme Xîwe- Buxarê

Perde hate hilanîn, min dî rûyê gul'uzarê

Min natê wê senemê, nedî le tu diyarê

شب گذشته در عالم رؤیا این دوتار را به من بخشیدند

شب آخر چهارشنبه بود که این حالت بر من عارض گشت در

عالم خواب مرا شهر به شهر تا خیوه و بخارا گرداندند پرده از

جلو چشمانم برداشته شد و من روی آن گلعذار را دیدم من

همچون آن زیبا صنم، در هیچ دیاری ندیدم

Helbest 6

Ce’ferquliyê Bêçare beref deke zekatê Milwarî

dane Tatan, birne Memed awatê Milwariyê

bêvefa, ban nekirme dewat(dawet)ê

جعفرقلی بیچاره زکات جمع می‌کند

ملواری را به تاتها دادند و به محمدآباد بردند

ملواری بی‌وفا به عروسی دعوتم نکرد

Helbest 7

Dîlwer qirmiz xemilî, çuye seylê gulşanê

Sêveke qasimşahî le kinarê dûkanê

Qurrişî rû le min hat, mîna bewrê

demanê Ji destê min Wê girt û avît zayir

eywanê

دلبر خود را قرمز آراست و به سیاحت گستان رفت

همچون سیبی قاسم شاهی در کنار دکان بود

چون ببر دامنه‌ها غرید و به‌سوی من آمد

از دستم گرفت و مرا به ایوان زوار انداخت

Helbest 8

Heray je dest felekê, Wê nekirim xweşhal e

Carê nekirim xurrem, kirim bê per û bal e

Ce’ferqulî dewêje; herdemê nale nal e

Xwedawenda dewînî, xelayiq le çi hal e

Milvarîyê min qeşeng e, we ewrûyê kevan

e bi çav û bijangên reş, xalek a le rûyan e

Ce’ferqulî denale, ew dexwaze baran e

bi fekê û dutarê kevran tîne ziman e Ewrek

rabe je qible, ewrekî têr û tijê Ewrek bêwe

qarşî ye, pirtirê bigurmijê Ce’ferqulî

dewêje; berxek e, debarijê Xwedawenda

hukim kî berf û baran birijê

فریاد ز دست فلک، مرا شادان نکرد

یکدم خرم نکرد، بی‌پر و بالم نمود

جعفرقلی می‌گوید هر دم به ناله ناله

خداوندا می‌بینی خلایق در چه حالی است

ملواری ام قشنگ است، ابروی او کمان است

با چشم و مژگانش سیه، خالی دارد بر گونه

جعفرقلی نالان است، او خواهان باران است

با دهان و با دوتار، سنگ را به زاری وامی‌دارد ابری ز

قبله خیزد، ابری خروشان و بارانی

ابری دیگر در برابرش پیدا شود و بیشتر بخروشد

جعفرقلی می‌سراید و چون بره‌ای به درگاه تو می‌نالد

پروردگارا فرمان بده برف و باران ببارد

Helbest 9

Evel serê bismillê, dewêm “nesruminellah”

Duyem “fethunqerîbun”, “la ilahe illellah”

Ji teyî dil da dewêjim “Elîyen welîullah”

Min qebûl kiriye dînê, Muhemmed resûlellah Je

dû navê Xudawend, dewêm navê Muhemmed

Elî lengerê erşê, Fatime zeyb û zînet

Hesen deryayê hilm û Husên deryayê rehmet

Çûme derê Bihêştê, gotin: Qur'an û itret!

در آغاز کلام و بسم‌الله، می‌گویم: نصر من الله

دوم فتح قریب میگویم و لا اله الا الله

از ته دل میگویم، علیا ولی‌الله

قبول کردهام دین محمد رسول‌الله را

پس از نام خداوند، گویم نام محمد را

علی لنگر عرش و فاطمه زیب و زینت است

حسن دریای حلم و حسین دریای رحمت است

به درب بهشت رفتم، گفتند: فقط قرآن و عترت

Helbest 10

Keçkê Qizilhesarê

Xelko sa we ra bêjim, je halê rozigarê Dîlwer

pirr in le dunyê, dil medin bi her yarê Teze

rasteva hatim, çûme Qizilhesarê Keçkên wir

mîna durnan, ketne rêce-qetarê Her yêk

mûyek xwe biden, sewa perdê dutarê Perdan

girê dem lêxim, sewa têlên nigarê Melleno û

qazîno, herne pêşvazê yarê

Dest we sîne hûn herin, belke je min neqarê

Can û mal payendaz e, sewa şêrînguftarê

دختران قزل‌حصار

الا ای مردم برایتان بگویم ز احوال روزگار

دلبر زیاد است در دنیا، دل مدید به هر یار

در آغاز جوانی رفتم به قزل‌حصار

دختران آنجا مانند درناهای زیبا صف کشیدند

اگر هرکدام تار مویی برای پرده دوتارم هدیه کنند پرده‌ها

را می‌بندم و برای زلف نگار می‌نوازم

ای ملاها و قاضی‌ها، برخیزید به پیشواز یارم بروید

دست‌به‌سینه روید که یارم از من نرنجد

که جان و مال من برای آن شیرین‌سخن پاانداز است

Helbest 11

Ce’ferqulî bêçare dayim deke minacat

Pêşî le wî girtine bêlek je keçikên tat

bi refşê wan nê dunê, xelko heyhat, heyhat

şêrîn şêrîn gep dekin, şêrîn je qend û newat yêk

je wan bîhemta ye, xwadêyo bike berat

جعفرقلی بیچاره دائم کند مناجات

سر راهش را گرفتند گروهی دختر تات

به زیبایی آنها، کسی به دنیا نمی‌آید ای مردم، هیهات، هیهات

شیرین شیرین، سخن میگویند، شیرین‌تر از قند و نبات یکی از

آنها بی‌همتاست، خدایا ضمانت و سفارش مرا بکن

Helbest 12

Teraz bûne her du çav, deşewtin natê çirê Je
wêda tê, rûyê xwe, degire bi çadirê
Dilê Xwadê bixwaze, le karan nêxe girê
Her wext ku te dewînim, dewim cewanê berê

هر دو چشم هم‌اندازه باز شده‌اند و مانند چراغ می‌سوزند از
آنطرف می‌آید درحالی‌که رویش را با چادر گرفته است اگر
دل خدا بخواهد گره به کارها نمی‌اندازد
هرگاه تو را می‌بینم، همچون گذشته‌ها جوان می‌شوم

Helbest 13

Êy xaliqê bêhemta, êy nûr je te bûye nûr

Ce’ferqulî Bêçare, je dest dil bûye mehcûr

Nizanim çi kar bikim, je dest vê dilî nacûr Je

Xudawend neda hat, êy bendeyê serbişûr

Le ba her namehremî, derdê dil, meke zihûr

ای خالق بی‌همتا! ای که نور از تو نور شده

جعفرقلی بیچاره از دست دل مهجور (دیوانه) شده !

نمی‌دانم از دست این دل ناسازگار چه کنم

از سوی خدا ندا آمد، ای بنده‌ای که سرت پرشور است

نزد هر نامحرمی درد دلهایت را بازگو نکن

Helbest 14

Yar were ser xakê min, mezarê min billivîn

Wê bejn û balê re'na we Nekîran binimîn

Je serî wan biwe hûş, je wan bistîn eql û

dîn Hesawê le min girtî, je wan hilgir

bidirîn Hînga dade destên min, je bin xakê

bikişîn Ta qudretî Xudawend, biwînin le rûy

zemîn Je husn û cemalê te, xewer biwine

asimîn Le ser serî min bise, mest û

mestane dîlwer

ای یار بر سر مزارم بیا و آن را تکان بده

آن قد و قامت رعنا را به فرشتگان موکل گور نشان بده

ازسرشان هوش ببر و عقل و دینشان را بستان

نامه اعمال مرا از ایشان بگیر و پاره کن

آنگاه دستم را بگیر و مرا از زیر خاک بیرون آور

تا قدرت خداوند را روی زمین ببینند

از حسن و جمالت به آسمان خبر ببرند

دلبرم، بر بالای سرم مست و مستانه بایست

Helbest 15

Elo xelko biwînin, bejnê yarê bû elem

Bi çavan û bijangan, min dekuje bi sitem

Herin hûn vegerînin, belke le min bike

rehm Ez le arê işqê wê, deşewtim natê

kerem

ای مردم! ببینید، یارم همچون پرچمی قد برافراشت ستم

می‌کشد با چشمان و مژگانش مرا با

بروید و او را بازگردانید، بلکه مرا ببخشاید

من از آتش عشقش همچون کرم می‌سوزم